

UDC 811.581'282(=14'03)

KOINE AS A MIXED DIALECT OF CHINA

O. Berezinska

Senior Lecturer

International Humanitarian University

33, Fontanska doroha str., Odesa, 65009, Ukraine

vlady22helen@gmail.com

The article examines the linguistic situation in China, which is characterized by the interaction of the modern Chinese language *Putonghua* with many dialects. Each dialect has its own characteristics, but at the same time there are various interpenetrating connections between them. The variety of aspects, consistently connected in time, allowing a detailed study of society, makes it possible to trace its development during several centuries. In the course of the uneven process of socio-economic development of the Chinese ethnos and its subdivisions, specific features inevitably appeared in the economy and culture of certain groups of Chinese. Researchers have tried to distinguish between the public functions of the dialect and the different types of colloquial koine. Attempts to delimit the public functions of the dialect and different types of conversation koine are considered. This issue requires further study. Particular attention should be paid to the delimitation of the dialect in the narrow meaning of this word and the variety of the speech koine. The relevance of our research is predetermined by the interest of modern linguistics in the zones of interlinguac interactions, the study of the existence of languages in conditions of linguistic contact. In this issue, the cultural aspect in linguistics is expressed bilaterally. The first is the study of the specifics of the interaction and mutual influence of two systems: language and culture. The second is the disclosure of the peculiarities of the mentality and worldview of a cultural community, objectified partly in the language. The study of this approach, its impact on the further development of the theory of linguistic personality allows us to integrate disparate results into the mainstream of a single linguistic paradigm. This helps to determine the nature and effectiveness of interethnic relations according to the frequency and depth of contacts, the degree of equality of rights, number of relationships of interacting communities; the degree of linguistic, psychological and religious differences. Analytical and descriptive methods, method of comparative and systems analysis were used in the study.

Key words: local dialects, *Putonghua*, cultural aspect, koine, language contact.

КОЙНЕ ЯК ЗМІШАНИЙ ДІАЛЕКТ КИТАЮ

О. В. Березінська

У статті досліджується лінгвістична ситуація в Китаї, яка характеризується взаємодією сучасної китайської мови путунхуа з багатьма діалектами. Кожен діалект має свої особливості, але водночас між ними наявні різні взаємопроникні зв'язки. Різноманітність аспектів, послідовно пов'язаних у часі, що дозволяють детально вивчити суспільство, дає змогу простежити його розвиток протягом декількох століть. У ході нерівномірного процесу соціально-економічного розвитку китайського етносу та його підрозділів неминуче проявилися специфічні риси в економіці та культурі певних груп китайців. Дослідники намагалися розрізнити публічні функції діалекту та різні типи розмовної койне. Розглядаються спроби розмежувати публічні функції діалекту та різні типи бесіди койне. Це питання вимагає подальшого вивчення. Особливу увагу слід приділити розмежуванню діалекту у вузькому значенні цього слова та різноманітності мовлення койне. Актуальність нашого дослідження зумовлена інтересом сучасної лінгвістики до зон міжмовної взаємодії, вивченням існування мов в умовах мовного контакту. У цьому разі культурний аспект у мовознавстві виражається двосторонньо. Перший – це вивчення специфіки взаємодії та взаємовпливу двох систем: мови та культури. Другий – розкриття особливостей ментальності та світогляду культурної спільноти, частково об'єктивованих мовою. Вивчення цього підходу, його впливу на подальший розвиток теорії мовної особистості дозволяє інтегрувати різні результати в основний потік єдиної лінгвістичної парадигми. Це допомагає визначити характер та ефективність міжетнічних відносин відповідно до частоти та глибини контактів, ступеня рівності прав, кількості взаємин взаємодіючих спільнот; ступінь мовних, психологічних та релігійних відмінностей. У дослідженні використовувались аналітичні та описові методи, метод порівняльного та системного аналізу.

Ключові слова: місцеві діалекти, путунхуа, культурний аспект, койне, мовний контакт.

Зв'язок етнічної і політичної історії наочно простежується на прикладі розвитку китайського етносу. Вперше це питання було сформульоване К. Вітфогелем, автором «гідравлічної теорії» розвитку китайського суспільства. Наприкінці 40-х років він звернувся до проблеми «завойовницьких династій» Ляо, Цзінь, Юань і Цін у вступі до книги «Історія китайського суспільства. Ляо» [Wittfogel 1949]. Всю історію імперського Китаю автор ділить на десять хронологічних відрізків, у кожному з яких був присутній один з двох типів політичної ситуації – типово китайське суспільство і суспільство в умовах правління «завойовницької династії», які по черзі панували в Китаї загалом протягом більше двох тисяч років.

На думку професора американського університету у Вісконсін-Медісон А. Хазанова, «основними блоками історичного процесу були не універсальні формації, а історико-культурні регіони, які часто називали цивілізаціями» [Крадин, Бондаренко 2002, 34]. Очевидно, що серйозні і довготривалі відмінності в регіональному розвитку пов'язані з багатьма факторами географічного, екологічного, соціального, політичного, культурного порядку. «Політична влада в кочових політиях значною мірою залишалася дифузійною і в основному пов'язаною з військовими та організаційно-регулятивними функціями» [Крадин, Бондаренко 2002, 34].

Етнокультурним наслідком стала асиміляція переможців-іноземців переможеними китайцями. К. Вітфогель підійшов до цієї проблеми з позицій теорії

аккультурації, що активно розроблялася в американській етнології зусиллями таких дослідників, як Р. Редфілд, Р. Лінтон, М. Херсковіц. Під аккультурацією вчені розуміли явища, що виникають у разі тривалого безпосереднього контакту різних культур [Херсковіц 2010, 31]. Вітфогель бачив у соціокультурній ситуації Північного Китаю при династії Ляо наочний приклад аккультурації. Результатом взаємодії в процесі контактів китайської землеробської і північної кочової культур став процес не поглинання одна за одною, а виникнення якоїсь третьої культури. Її прояви, на думку Вітфогеля, відобразилися у специфічних формах політичної і військової організації держави Ляо, а також у створенні киданьської писемності. Процес аккультурації характеризувався істотними відмінностями у належні періоди китайської історії. Відповідно до точки зору Вітфогеля при Ляо і Юань панування кочового етносу (кидані, монголи) над землеробським (китайським) обмежувало масштаби і глибину взаємовпливу культур, що дозволяє віднести суспільство цих двох періодів до підтипу «чинять опір культурним змінам» (сегрегації) [Крюков 1987].

Династія Цзін, створена скотарями і землеробами-чжурчженями, активізувала ситуацію іншого підтипу – «підданого культурним змінам» (асиміляції). Династія Цін посіла місце проміжного підтипу [Wittfogel 1949].

Тамура Дзіцунзо, автор фундаментальної монографії «Вивчення завоювальницьких династій в Китаї», протиставив державні утворення, що створювалися на півночі Китаю кочівниками в IV–VI ст., імперіям Ляо, Цзін, Юань і Цін. Дзіцунзо акцентував увагу на істотному розходженні в характері контактів між китайцями та завоювальниками при династіях Ляо і Юань:

– у першому випадку китайському населенню протиставлені кидані;

– у другому – монголи і численні народи, включені в пануючу верству завоювальників, – вихідці із Середньої Азії (сему), а також кидані і чжурчжені [Крюков 1987]. Однак пізніші «завоювальницькі династії» об'єднує те, що в історії Китаю вони зіграли іншу роль, ніж вторгнення північних сусідів у Китай у IV–VI ст. Вони послужили переходу китайського суспільства від давнини до середньовіччя [Крюков 1987].

Такі моменти у сучасній історичній науці КНР останніми роками привертають увагу багатьох дослідників в іншому аспекті. Дискусія в китайських наукових працях пов'язана з поняттям «Чжунхуа мінцзу», яке перекладається як «китайська нація». Акцент робиться не на понятті етнічної спільності китайців, а на сукупності всіх народів Китаю, що в різний час населяли його територію. Це було єдине ціле, яке склалося протягом «майже чотирьохтисячолітньої історії» країни [Крюков 1987, 45]. Вживання цього поняття певним чином впливає на взаємодію різних етнічних спільнот, які існували на території Китаю, і дає можливість визначення двох протилежних точок зору. Перша розглядає будь-який народ як національну меншину. При цьому етнічна територія перебувала в межах кордонів Китаю. Друга вважає неможливим розгляд древніх тюрків, монголів та ін. як складової частини китайського суспільства епохи Хань, Тан, Сун, Мін. Тому створені ними державні утворення були «іноземними державами» стосовно тодішнього Китаю.

Необхідно зазначити той факт, що міжетнічні контакти не завжди супроводжуються позитивними результатами. Взаємодіючі етноси зазнають глибоких структурних зрушень у культурі етносу. Одним з варіантів міжетнічних контактів є *ускладнення* (якісна зміна культури етносу під впливом більш зрілої культури). Прикладом може служити вплив китайської культури на японську і корейську. Їх прийнято вважати дочірніми стосовно китайської культури.

У середньовічному Китаї існувала і єврейська громада в Кайфені, яка, перебуваючи в повній ізоляції від решти світу, зазнала великого впливу з боку китайської культури: євреї засвоїли китайську мову, плаття, тип житла та інші елементи матеріальної культури. У результаті євреї в Китаї були майже повністю асимільовані місцевим населенням. До XIX в. втратили мову і звичаї предків, але зберігали свідомість свого єврейського походження.

У середньовічний Китай прибували також вірменські купці. Відомо, що в XIII–XIV ст. у північно-західних районах і портових містах розташовувалися вірменські колонії. Так, на початку XIV ст. багата вірменка, що звернулася в католицизм, пожертвувала гроші на будівництво церкви в Цюаньчжоу [Дацишен 2007].

Особливу сферу зовнішніх зносин пізнього середньовічного Китаю становили країни далекосхідного регіону, перш за все Корея і Японія. Обидві ці країни з давніх-давен зазнали сильного впливу китайської цивілізації і підтримували з Китаєм тісні зв'язки. З японських товарів у Китаї особливо цінувалися мечі, тонкі шовкові тканини, віяла та інші предмети домашнього вжитку. Окрему сторінку японсько-китайських відносин представляють паломництва японських ченців у Китай.

Культурологічний підхід до мовних явищ, велика концентрація уваги вчених до досліджень у цій сфері привели до оформлення близьких за завданнями наукових напрямів – лінгвокраїнознавства, лінгвокультурології, етнолінгвокультурології. З посиленням і ускладненням у наш час міграційних процесів, прагненням до глобалізації життя, з помітною тенденцією до англосаксонізації всіх її процесів, у тому числі лінгвокультурних, стає актуальним порівняльне вивчення мов. Мова, за словами Тарасової, – це транслятор культури від одних етнокультурних спільнот до інших [Тарасова 2003]. Практичне вивчення мов у контексті культури, розуміння етнокультурної самобутності кожної мови (діалекту) сприяє розвитку і зміцненню етносоціальних спільнот загалом. Результатом інтересу сучасної лінгвістики до зон міжмовних взаємодій, вивчення існування мов в умовах мовного контакту може бути збереження наявних, а також повернення до життя мов і культур, що перебувають під загрозою зникнення або вимерлих, досягнення заходів щодо захисту мовних прав.

Китайська мова – найбільша у сучасному світі. Її різні діалекти і наддіалектні форми є рідними майже для 1300 млн осіб. Згідно з генетичною класифікацією, численні діалекти китайської мови належать до сино-тибетської мовної супер-сім'ї і представляють синітичну гілку такої мовної сім'ї [Зав'ялова 1997, 641]. У сучасному Китаї є кілька наддіалектних варіантів китайської мови, серед них – два загальнодержавні (путунхуа – у КНР, гоюй – у Тайвані), а також у Сінгапурі поширений ще один варіант путунхуа – хуаюй.

Китай, Тайвань і Сінгапур тісно пов'язані між собою в економічному, культурному та соціальному співробітництві, тому проблема розбіжності путунхуа, гоюй і хуаюй актуальна. На початку XX ст. ці наддіалектні форми були об'єднані в одну. Офіційно пекинці, мешканці Тайваню та Сінгапуру, говорять китайською мовою, однак суттєві відмінності в лексиці можуть викликати певні труднощі в процесі комунікації.

Китай мав одну суттєву особливість: чисто письмовий характер мови культури, про що багато писав В.М. Алексєєв: «Коли я вчився в Пекінському університеті (1909), я сам був присутній на лекції професора-класика, який був родом з Хунань і писав всю лекцію на дошці, даючи до неї репліки і пояснення» [Алексєєв 1932, 155]. Хунань – провінція на півдні Китаю, діалект якої різко відрізняється від пекінського, і навіть професор-класик погано говорив пекінською.

Розглядаючи аспект письмової форми спілкування, давньокитайську мову можна позначити загальним літературним койне для всієї Східної Азії (Японія, Корея, В'єтнам). Вона виконувала цю функцію аж до 1919 року, коли в результаті руху «4 травня» в Китаї офіційною письмовою літературною мовою була проголошена байхуа (сучасна розмовна мова), яка почала формуватися на основі живих діалектів Північного Китаю в період Шести династій (420–589 н.е.). **Койне** (вимовляється койне або кайне, незмінне, середній рід; від грец. Κοινή διάλεκτος «спільна мова») – функціональний тип мови, який використовується як основний засіб повсякденного спілкування з широким діапазоном комунікативних сфер в умовах регулярних соціальних контактів між носіями різних діалектів (етнолектів) або мов [Звонська 2017, 265].

В.М. Алексєєв відзначав, що «мандрувати по всьому многодіалектному Китаю» можна було, лише знаючи «деякий койне, загальнопоширений, так званий «мандаринський» діалект (напр., пекінський)» [Алексєєв 1932, 11]. Дослідник підкреслював, що літературна мова протистоїть територіальним діалектам. Різні типи побутово-розмовної мови займають проміжне положення між діалектом і літературною мовою. Виникають регіональні утворення. Всі різновиди побутово-розмовної мови виступають як усна форма спілкування на території поширення діалектів у функції обласного або міського койне. Формування таких наддіалектних утворень зазвичай є результатом процесів концентрації і взаємодії діалектів або в рамках всієї території, або в межах окремих областей. Саме в міських і обласних койне реалізувалися початкові етапи розвитку узагальненого наддіалектного (інтердіалектного) типу.

Процеси утворення междіалектного койне виділяв Н.І. Конрад у застосуванні до формування єдиних літературних мов в Японії і Китаї: в Японії наприкінці XVI – початку XVII ст. виявляються сліди обласного койне в двох найважливіших діалектних системах – західно-японській та східно-японській; у Китаї, своєю чергою, відбувалося складання кількох обласних койне, в тому числі і в групі північних діалектів. Мова міста Едо, що стала основою формування єдиної літературної мови, являла собою одну з реалізацій східно-японського койне, так само як мова Пекіна, яка зіграла аналогічну роль у розвитку китайського мовного стандарту, являючи собою реалізацію північно-китайського койне [Конрад 1954, 25].

У донаціональну епоху в Китаї і Японії, коли древні літературні мови обслуговували тільки письмові форми спілкування, «звичайну» мову, побутово-розмовний койне, що існував спочатку тільки в усній формі, поступово почав завойовувати сфери впливу стародавніх писемних мов. В.М. Алексєєв підкреслював нероздільний зв'язок ієрогліфів і особливої китайської мови культури, яка існувала в Китаї майже в незмінному вигляді понад два тисячоліття; володіння цією мовою він зіставляє з «володінням у XX ст. мовою Остромирова Євангелія» [Алексєєв 1932, 64]. Цю мову він називає ієрогліфічною мовою. Він вказує на її особливості, тісно пов'язані з характером писемності, і зазначає її суттєві відмінності від будь-якого сучасного діалекту або койне.

Для мовної ситуації Китаю характерна взаємодія сучасної китайської мови путунхуа з різними діалектами, кожен з яких має свої особливості. Група північних діалектів (гуаньхуа) є основною діалектною групою сучасної китайської мови. Вона являє собою загальноновизнаний засіб междіалектного спілкування в Північному Китаї. Різною мірою цим наддіалектним койне користувалися освічені люди – головним чином чиновники, які активно переміщувалися по країні

у разі призначення на нові посади різного рівня і потребували єдиного усного засобу спілкування. Тому вони здавали офіційні державні іспити *кецзюй*. «Мова чиновників» почала формуватися на півночі країни некитайських династій Ляо (907–1125) і Цзінь (1115–1234) на місці сучасного Пекіна. А при монгольській династії Юань (1271–1368) Пекін став столицею всього Китаю. До середини XX століття більшість китайців, що живуть у багатьох частинах Південного Китаю, говорили тільки місцевою мовою. Офіційні особи династій Мін (1368–1644) і Цин здійснювали управління імперією, використовуючи спільну мову, засновану на різновидах мандарина, відомих як гуаньхуа. Знання цієї мови було необхідне для кар'єри, але ніколи не визначалося офіційно. Слово «мандарин» (чиновник) запозичене з малайської (радник). Західні місіонери – португальці та іспанці – вживали його в регіонах Океанії, Південно-Східної та Східної Азії. Сучасні дослідники іноді гуаньхуа називають «ранньомандаринський».

Історично в Китаї склалося кілька типів володіння мовою гуаньхуа. Корінні жителі Пекіна володіли гуаньхуа як своєю рідною. Її добре знали і ті, хто навчався або довгий час жив у столиці. Мова цих людей називалася пекінською, або столичним гуаньхуа. Найлегше засвоювалася граматики і лексика, яких можна було навчитися, читаючи літературу на байхуа. Значно більш важке завдання становило вивчення вимови. Звуки і тони пекінського діалекту були іноді непереборною перешкодою. Тому поряд зі столичним, або пекінським, у гуаньхуа існували його фонетичні варіанти – так звані «ланьцин гуаньхуа» (блакитні гуаньхуа), з більшими чи меншими відступами від пекінської норми вимови [Зав'ялова 2019].

У 1728 році імператор Юнчжен зажадав видати указ про забезпечення навчання правильної вимови. В результаті з'явилися *Академії правильної вимови*. Ці заклади проіснували недовго, але породили низку підручників, в які були включені загальні функції:

- втрата озвучених ініціалів середньокитайської мови, крім *v-*;
- злиття *-m* фінал *z-n*;
- характерна чотиритональна система мандарина у відкритих складах, але зі збереженням кінцевої голосової зупинки у складах «вхідного тону»;
- збереження різниці між палаталізованими велярами і зубними африкатами.

Дослідники визначили, що мова койне, заснована на діалектах, на яких говорили в районі Нанкіна, не ідентична жодній іншій. Ця форма залишалася престижною довгий час після переїзду столиці в Пекін у 1421 році. На початку XIX ст. основоположник британської синології Роберт Моррісон заснував перший англо-китайський словник на цьому койне як на стандарті того часу, хоча і визнав, що вплив пекінського діалекту набирає силу. У результаті до середини XIX ст. став домінуючим і мав велике значення для будь-яких ділових відносин з імператорським двором саме пекінський діалект.

Дослідники відзначають, що у середині XX ст. одним із пріоритетних завдань КНР стало спрощення китайської писемності. З іншого боку, увага була зосереджена на вирішенні проблем неграмотності і народної освіти. Загалом, за останні 70 років, управління мовами, поширення путунхуа, проведення досліджень у галузі термінології сучасної китайської мови, білінгвізму, вивчення мов меншин і діалектів було і залишається в центрі уваги уряду (крім періоду культурної революції).

Китайський лінгвіст і діалектолог, професор Пекінського університету Юань Цзяхуа відзначав: «Натепер у кожному районі існують фонетичні

варіанти проголошення слів літературної мови, коли фонетичні норми того чи іншого діалекту впливають на вимовні норми путунхуа. Таким чином, розвиток сучасної китайської мови йде за такою схемою: від діалекту – до місцевого койне і тільки потім – до путунхуа» [Юань Цзяхуа 1965].

Припускаючи долю діалектів у КНР, варто відзначити, що за даними на 2012 р. путунхуа продовжують користуватися 80% населення країни. У різних регіонах ситуація відмінна. Наприклад, у Шанхаї вже до 2006 р. путунхуа володіли 70% жителів різного віку і рівня освіти, вона стала базовою мовою партійних і урядових установ, шкіл, громадських місць. На путунхуа спілкуються 70% студентів і 37% учнів початкової школи.

Китайські експерти відзначають, що під впливом контактів з більш популярними різновидами китайської мови нечисленні китайські діалекти зникають. Унікальний діалект міста Ханчжоу активно змінюється і втрачає свої колись привнесені з півночі елементи. Діалекти передмість Шанхая поглинаються міським діалектом тощо.

Особливе місце серед китайських діалектів посідає *кантонська* мова (традиційна європейська назва Кантон для міста Гуанчжоу). Перші тексти на ній з'явилися наприкінці правління династії Мін. Сучасні тексти кантонською містять елементи путунхуа, або можуть бути суто розмовними. У Гонконзі в рекламі, оголошеннях використовують традиційні повні або спрощені діалектні ієрогліфи.

У 2019 році протягом декількох місяців у Гонконзі відбувалися хвилювання, що привернули увагу до «гонконгської ідентичності». Невід'ємною частиною цієї проблеми було домінування кантонського діалекту китайської мови в адміністративному районі Сянган. З 1842 по 1997 рр. Гонконг був колонією Великобританії. Офіційною мовою документів і публічних виступів у бізнесі і науці використовувалася англійська. Практично всі освічені гонконгські китайці тісно взаємодіяли з англійцями і були двомовними. В офіційних ситуаціях вони говорили англійською мовою і називали її «сильною». У побуті використовувалася «слабка мова» – місцева кантонська мова, що належить до групи Юе, далеко віддалена від пекінської. Всього на кантонському діалекті в провінції Гуандун, у Гуансі-Чжуанському автономному районі, а також у середовищі китайських емігрантів за межами Китаю говорять приблизно 68 млн осіб.

Після повернення Гонконгу під юрисдикцію КНР у 1997 році тільки чверть його жителів знали путунхуа. З 1998 року викладання путунхуа як іноземної мови було введено в гонконгських школах. У 2002 році нею було охоплено 98,7% початкових і 95,5% середніх шкіл. До 2011 року число таких, які володіють путунхуа, гонконгців практично подвоїлося і виросло до 47,8%. У період 1996–2016 рр. 120 тис. гонконгців взяли участь у складанні офіційного тесту на рівень знання путунхуа. Щороку в Гонконг приїжджають до 55 тис. осіб з континентального Китаю, їх загальна кількість досягла зараз 1,1 млн. Фактично путунхуа стала другою усною мовою в Гонконзі.

Як перша усна мова продовжує домінувати кантонська мова. Вона, як і раніше, залишається мовою домашнього спілкування у 89% жителів Гонконгу старших п'яти років. На цьому діалекті проводяться засідання органів влади, кантонська використовується в радіо- і телепередачах, вона першою звучить в оголошеннях на громадському транспорті. Використовуються не тільки загальнокитайські, але також діалектні ієрогліфи, для яких офіційно створені спеціальні комп'ютерні кодування.

Несподіване загострення мовної ситуації в Гонконзі відбулося на тлі загальнокитайської тенденції до згладжування діалектних відмінностей і переходу населення, особливо молоді, на стандартну мову путунхуа. Під впливом Інтернету, загальнонаціональних ЗМІ і прискорення процесу міжрегіональних переміщень населення в результаті економічних реформ витіснення діалектів набрало таких розмахів і швидкості, що влада змінила мовну політику з традиційного «просування» путунхуа на м'яку «популяризацію» офіційної мови [Зав'ялова 2019]. Діалекти і локальні культури вивчають китайські лінгвісти за підтримки держави. Однак тепер ця стратегія може бути переглянута задля запобігання рецидивам сепаратизму в районах, де зберігаються діалекти і локальні культури.

Останніми роками китайці, що проживають за межами континентального Китаю, стали використовувати й інші діалекти: південномінські (Тайвань), хакка (Міньдун).

Що стосується взаєморозуміння, то у носіїв різновидів всередині однієї діалектної групи виникають великі труднощі, іноді вони взагалі не розуміють один одного. Наприклад, у розпал коронавірусної епідемії в Ухані, що знаходиться в провінції Хубей, де поширені дві підгрупи всередині діалектів групи гуаньхуа, лікарям готували розмовники, бо вони не могли говорити з пацієнтами старшого віку, які говорили на близьких діалектах. У середині лютого 2020 року за ініціативи хубейського відділу освіти в мобільній системі WeChat став доступний усний та письмовий переклад на путунхуа 156 слів і 75 фраз на різних діалектах населених пунктів провінції Хубей [Зав'ялова 2019, 71].

У вересні 2018 року ЮНЕСКО, Міністерство освіти Китаю та Державний комітет по роботі у сфері мови і писемності провели в Чанша, адміністративному центрі провінції Хунань, першу міжнародну конференцію, присвячену проблемам захисту мовного розмаїття у сучасному світі. Співпраця ЮНЕСКО з Китаєм у галузі вивчення і охорони мов виникла далеко не випадково. З одного боку, Китай продовжує залишатися різноманітною в мовному відношенні країною. З іншого – в Китаї приділяється величезна увага вивченню і збереженню десятків мов народів Китаю та численних діалектів китайської мови. Згідно з дослідженнями, у сучасному Китаї два етноси з офіційного списку народів країни вважаються повністю такими, які втратили рідні мови з переходом на китайську. Мусульмани хуей стали використовувати як рідні різні китайські діалекти. Та ж доля спіткала тюркомовну групу «уйгурів». А нечисленні етноси узбеків і татар, що живуть в Сінцзяні, стали використовувати мови сусідніх уйгурів і казахів.

Глобалізація, зростаюча мобільність населення, його зростання в містах, стрімкий розвиток китайського Інтернету сприяють зникненню мов і діалектів у сучасному Китаї. Особливості історичного розвитку китайської мови викликали складну мовну ситуацію: діалектне розмаїття, що являє собою показник культурного багатства, водночас є серйозною перешкодою для комунікації величезної кількості людей у межах однієї держави.

У 2015 році була прийнята наймасштабніша у світі програма обстеження і збереження на сучасних носіях мов і діалектів. У рамках програми було видано 20 томів серії «Лінгвокультурний фонд Китаю» і новий варіант «Атласу китайських діалектів». Перше подібне тритомне видання під редакцією професора Цао Чжюна побачило світ у 2008 р. Найважливішим результатом обстежень стало створення онлайн-платформи, що дає змогу переглянути

і прослухати відео- і аудіозаписи, зроблені у сотнях куточках країни, різного об'єму і змісту [Зав'ялова 2019].

Хочеться сподіватися, що подібні заходи із засвоєння мови молодим поколінням сприятимуть у вирішенні проблем, що склалися в Китаї, і нададуть істотну допомогу в утвердженні єдиної національної мови в процесі повної консолідації країни.

ЛІТЕРАТУРА

Алексеев В.М. Китайская иероглифическая письменность и ее латинизация. Ленинград : Изд-во АН СССР, 1932. С. 11–155.

Васильев Л.С. Проблемы генезиса китайской цивилизации. Формирование основ материальной культуры и этноса. Москва : Наука, 1978. 364 с.

Дацышен В.Г. Христианство в Китае: история и современность. Москва : Научно-образовательный форум по международным отношениям, 2007. 240 с.

Завьялова О.И. Диалекты китайского языка. Москва : Научная книга, 1996. 207 с.

Завьялова О.И. Путунхуа: от «языка чиновников» к языку среднего класса. Москва : Проблемы Дальнего Востока. № 2, 2019. С. 151–155.

Звонська Л.Л., Корольова Н.В., Лазер-Паньків О.В. та ін. Енциклопедичний словник класичних мов. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2017. С. 265.

Карлгрен Б. Легенды и культы Древнего Китая. Санкт-Петербург : Издательская группа «Евразия», 2000. 352 с.

Конрад Н.И. О литературном языке в Китае и Японии. Вопросы языкознания. Москва : Изд-во АН СССР, 1954. С. 25–40.

Крюков М.В. Этническая история китайцев на рубеже средневековья и нового времени. Москва : Изд-во «Наука», 1987. 414 с.

Стариков В.С. Материальная культура китайцев северо-восточных провинций КНР. Москва : Изд-во «Наука», 1967. 252 с.

Тарасова И.А. Идиостиль Георгия Иванова: когнитивный аспект. Саратов : СГУ, 2003. 120 с.

Херскович М. Проблема, метод и теория в афроамериканских исследованиях. / Пер. В.Г. Николаева. Москва. 2010. Том XII. С. 31–47.

Шмидт П.П. Опыт Мандаринской грамматики с текстами для упражнений: пособие к изучению разговорного китайского языка Пекинского наречия. Владивосток : Тип. Т-ва Сущинский и К-о, 1902. 488 с.

Юань Цзяхуа. Диалекты китайского языка. Москва : Изд-во «Наука», 1965. С. 31–35.

Wittfogel K.A. History of Chinese Society : Liao, 907–1125 by Feng Chia-Sheng and Karl August Wittfogel. Publisher : Literary Licensing. 2012.

Астрахан Е.Б., Завьялова О.И., Софронов М.В. Диалекты и национальный язык в Китае. Москва : Изд-во «Наука», 1985. 366 с.

Крадин Н.Н., Бондаренко Д.М. Кочевая альтернатива социальной эволюции. Центр цивилизационных и региональных исследований РАН, 2002. Т. 6. С. 30–34.

REFERENCES

Alekseyev V.M. (1932), “Kitayskaya iyeroglificheskaya pis'mennost' i eye latinizatsiya”, Leningrad: Izd-vo AN SSSR, pp. 11–155. (In Russian).

Vasil'yev L.S. (1978), Problemy genezisa kitayskoy tsivilizatsii. Formirovaniye osnov material'noy kul'tury i etnosa, Moscow: Izd-vo “Nauka”, 364 p. (In Russian).

Datsyshen V.G. (2007), *Khristianstvo v Kitaye: istoriya i sovremennost'*, Moscow: Nauchno-obrazovatel'nyy forum po mezhdunarodnym otnosheniyam, 240 p. (In Russian).

Zav'yalova O.I. (1996), *Dialekty kitayskogo yazyka*. Moscow: Nauchnaya kniga, 207 p. (In Russian).

Zav'yalova O.I. (2019), *Putunkhua: ot "yazyka chinovnikov" k yazyku srednego klassa*, Moscow: Problemy Dal'nego Vostoka, No. 2, pp. 151–155. (In Russian).

Karlgren B. (2000), *Legendy i kul'ty Drevnego Kitaya*, Moscow. Sankt-Peterburg: Izdatel'skaya gruppa "Evraziya", 352 p. (In Russian).

Konrad N.I. (1954), *O literaturnom yazyke v Kitaye i Yaponii. Voprosy yazykoznaviya*, Moscow: Izd-vo AN SSSR, pp. 25–40. (In Russian).

Kryukov M.V. (1987), *Etnicheskaya istoriya kitaytsev na rubezhe srednevekov'ya i novogo vremeni*, Moscow: Izd-vo "Nauka", 414 p. (In Russian).

Starikov V.S. (1967), *Material'naya kul'tura kitaytsev severo-vostochnykh provintsiy KNR*, Moscow: Izd-vo "Nauka", 252 p. (In Russian).

Tarasova I.A. (2003), *Idiostil' Georgiya Ivanova: kognitivnyy aspekt*. Saratov: SGU, 120 p. (In Russian).

Kherskovits M. (2010), *Problema, metod i teoriya v afroamerikanskikh issledovaniyakh*, Per. V.G. Nikolayeva, Moscow, Vol. 12, pp. 31–47. (In Russian).

Shmidt P.P. (1902), *Opyt Mandarinskoy grammatiki s tekstami dlya uprazhneniy: posobiye k izucheniyu razgovornogo kitayskogo yazyka Pekinskogo narechiya*, Vladivostok: Tip. T-va Sushchinskiy i K-o, 488 p. (In Russian).

Yuan' Tszyakhua (1965), *Dialekty kitayskogo yazyka*, Moscow: Izd-vo "Nauka", pp. 31–35. (In Russian).

Wittfogel K.A. (2012), *History of Chinese Society : Liao, 907–1125* by Feng Chia-Sheng and Karl August Wittfogel, New York, Macmillan Co. (In American).

Astrakhan E.B., Zav'yalova O.I., Sofronov M.V. (1985), *Dialekty i natsional'nyy yazyk v Kitaye*, Moscow: Izd-vo "Nauka", 366 p. (In Russian).

Zvons'ka L.L., Korol'ova N.V., Lazer-Pan'kiv O.V. (2017), *Entsiklopedichniy slovník klasichnikh mov*, Kyiv: VPTs "Kyivs'kiy universitet", P. 365. (In Ukrainian).

Kradin N.N., Bondarenko D.M. (2000), *Kochevaya al'ternativa sotsial'noy evolyutsii. Tsentr tsivilizatsionnykh i regional'nykh issledovaniy RAN*, Moscow, Vol. 6, pp. 30–34. (In Russian).

Стаття надійшла до редакції 01.02.2021